

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 21 października 2015 r.*

Odesłanie prejudycjalne — Współpraca sądowa w sprawach cywilnych — Jurysdykcja oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej — Rozporządzenie (WE) nr 2201/2003 — Zakres stosowania — Artykuł 1 ust. 1 lit. b) — Przyznawanie, wykonywanie, przekazywanie, pełne lub częściowe pozbawienie odpowiedzialności rodzicielskiej — Artykuł 2 — Pojęcie „odpowiedzialności rodzicielskiej” — Spór pomiędzy rodzicami dotyczący podróży ich dziecka i wydania mu paszportu — Prorogacja jurysdykcji — Artykuł 12 — Warunki — Uznanie jurysdykcji sądów, przed którymi wszczęto postępowanie — Brak stawiennictwa pozwanego — Brak podniesienia zarzutu braku jurysdykcji przez przedstawiciela pozwanego ustanowionego z urzędu przez sądy, przed którymi wszczęto postępowanie

W sprawie C-215/15

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Wyrchowen kasacionen syd (najwyższy sąd kasacyjny, Bułgaria) postanowieniem z dnia 11 maja 2015 r., które wpłynęło do Trybunału w tym samym dniu, w postępowaniu:

Wasilka Iwanowa Gogowa

przeciwko

Iliji Dimitrowowi Iliewowi,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: L. Bay Larsen, prezes trzeciej izby, pełniący funkcję prezesa czwartej izby, J. Malenovský, M. Safjan, A. Prechal i K. Jürimäe (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: P. Mengozzi,

sekretarz: I. Illéssy, administrator,

uwzględniając decyzję Prezesa Trybunału z dnia 3 lipca 2015 r. o objęciu niniejszej sprawy trybem przyspieszonym przewidzianym w art. 23a statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i art. 105 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 9 września 2015 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu rządu czeskiego przez J. Vláčila, działającego w charakterze pełnomocnika,

* Język postępowania: bułgarski.

- w imieniu rządu hiszpańskiego przez M.A. Sampola Pucurulla, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez S. Petrową oraz M. Wilderspina, działających w charakterze pełnomocników,

po wysłuchaniu rzecznika generalnego,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 1 ust. 1 lit. b), art. 2 pkt 7, art. 8 ust. 1, a także art. 12 ust. 1 lit. b) rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.U. L 338, s. 1).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy W.I. Gogową a I.D. Iliemem dotyczącego odnowienia paszportu ich dziecka.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Motywy 5 i 12 rozporządzenia nr 2201/2003 stanowią:
  - „(5) W celu zapewnienia równego traktowania wszystkich dzieci, niniejsze rozporządzenie obejmuje wszystkie orzeczenia w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej, łącznie ze środkami mającymi na celu ochronę dziecka, niezależnie od jakiegokolwiek związku z postępowaniem w sprawach małżeńskich.

[...]

  - (12) Podstawy jurysdykcji w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej ustanowione w niniejszym rozporządzeniu ukształtowane są zgodnie z zasadą dobra dziecka, w szczególności według kryterium bliskości. Oznacza to, że jurysdykcja powinna należeć w pierwszej kolejności do sądów państw członkowskich zwykłego pobytu dziecka, z wyjątkiem niektórych przypadków zmiany miejsca pobytu dziecka lub w następstwie porozumienia zawartego między podmiotami odpowiedzialności rodzicielskiej”.
- 4 Artykuł 1 tego rozporządzenia, zatytułowany „Zakres stosowania”, stanowi:
  - „1. Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie, bez względu na rodzaj sądu, w sprawach cywilnych dotyczących:

[...]

  - b) przyznawania, wykonywania, przekazywania, pełnego lub częściowego pozbawienia odpowiedzialności rodzicielskiej.

2. Sprawy, o których mowa w ust. 1 lit. b), dotyczą w szczególności:

- a) pieczy nad dzieckiem i prawa do osobistej styczności z dzieckiem;
- b) opieki, kurateli i podobnych instytucji prawnych;
- c) wyznaczenia oraz zakresu działań każdej osoby lub jednostki, która jest odpowiedzialna za osobę lub majątek dziecka, reprezentuje je lub udziela mu pomocy;
- d) umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczej;
- e) środków mających na celu ochronę dziecka w odniesieniu do zarządu, zabezpieczenia lub rozporządzania majątkiem dziecka.

3. Niniejsze rozporządzenie nie ma zastosowania do:

- a) ustalenia i zaprzeczenia rodzicielstwa;
- b) orzeczeń w sprawach adopcji, środków przygotowujących do adopcji, jak również unieważnienia i odwołania adopcji;
- c) nazwiska i imion dziecka;
- d) upełnoletnienia;
- e) obowiązków alimentacyjnych;
- f) powiernictwa i dziedziczenia;
- g) środków podejmowanych w wyniku przestępstw popełnionych przez dzieci”.

5 Artykuł 2 ust. 7 rozporządzenia definiuje „odpowiedzialność rodzicielską” jako „ogół praw i obowiązków, które zostały przyznane osobie fizycznej lub prawnej orzeczeniem, z mocy prawa lub poprzez prawnie wiążące porozumienie, dotyczących osoby lub majątku dziecka”. Pojęcie to obejmuje w szczególności pieczę nad dzieckiem i prawo do osobistej styczności z dzieckiem”.

6 Artykuł 8 rozporządzenia, zatytułowany „Jurysdykcja ogólna”, ma następujące brzmienie:

„1. W sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej jurysdykcję mają sądy państwa członkowskiego, w którym w chwili wniesienia pozwu lub wniosku dziecko ma zwykły pobyt.

2. Ustęp 1 ma zastosowanie z zastrzeżeniem [art. 12]”.

7 Artykuł 12 rozporządzenia nr 2201/2003, zatytułowany „Pozostałe jurysdykcje [Prorogacja jurysdykcji]”, stanowi:

„1. Sądy państwa członkowskiego mające jurysdykcję w przypadku pozwu lub wniosku o rozwód, separację lub unieważnienie małżeństwa na podstawie art. 3 mają jurysdykcję w każdej sprawie dotyczącej odpowiedzialności rodzicielskiej związanej z pozwem lub wnioskiem, jeżeli

- a) na co najmniej jednym z małżonków spoczywa odpowiedzialność rodzicielska w odniesieniu do dziecka

oraz

- b) jurysdykcja tych sądów została wyraźnie lub w inny jednoznaczny sposób uznana przez małżonków lub podmioty odpowiedzialności rodzicielskiej w chwili wszczęcia postępowania oraz jest zgodna z dobrem dziecka.

[...]

3. Sądy państwa członkowskiego mają również jurysdykcję w odniesieniu do odpowiedzialności rodzicielskiej w postępowaniach innych niż te, o których mowa w ust. 1, jeżeli

- a) dziecko ma istotny związek z tym państwem członkowskim, w szczególności z uwagi na fakt, że jeden z podmiotów odpowiedzialności rodzicielskiej ma zwykły pobyt w tym państwie członkowskim lub dziecko posiada obywatelstwo tego państwa członkowskiego;

oraz

- b) jurysdykcja sądów została wyraźnie lub w inny jednoznaczny sposób uznana przez wszystkie strony postępowania w chwili wszczęcia postępowania oraz jest zgodna z dobrem dziecka.

[...]”.

8 Artykuł 16 tego rozporządzenia, zatytułowany „Wszczęcie postępowania przed sądem”, przewiduje:

„1. Uznaje się, że postępowanie przed sądem zostało wszczęte:

- a) w chwili, w której pismo wszczynające postępowanie lub pismo równorzędne jest wniesione do sądu, pod warunkiem że powód lub wnioskodawca nie zaniechał następnie podjęcia czynności, do których podjęcia był obowiązany celem doręczenia pisma stronie przeciwnej;

lub

- b) jeżeli pismo musi być doręczone przed wniesieniem do sądu, w chwili, w której organ odpowiedzialny za doręczenie otrzymał pismo, pod warunkiem że powód lub wnioskodawca nie zaniechał następnie podjęcia czynności, do których podjęcia był obowiązany celem wniesienia pisma do sądu”.

Prawo bułgarskie

Ustawa o bułgarskich dokumentach tożsamości

- 9 Artykuł 45 ust. 1 Zakon za bułgarskite licni dokumenti (ustawy o bułgarskich dokumentach tożsamości, zwanej dalej „ZBLD”) stanowi, że wniosek o wydanie paszportu dla małoletniego rodzice tego ostatniego składają osobiście.
- 10 Zgodnie z art. 78 ust. 1 tej ustawy w związku z art. 76 pkt 9 tej samej ustawy Ministyr na prawosydieto (minister sprawiedliwości) lub w odpowiednim przypadku uprawniona przez niego osoba mogą zakazać dziecku opuszczenia terytorium Republiki Bułgarii, jeśli nie zostanie przedstawiona poświadczona notarialnie pisemna zgoda rodziców na podróż dziecka za granicę.

Kodeks rodzinny

11 Artykuł 127a Semeen kodeks (kodeksu rodzinnego, zwanego dalej „SK”) stanowi:

„1. Kwestie związane z podróżą dziecka za granicę i wydaniem w tym celu niezbędnych dokumentów tożsamości są rozstrzygane przez rodziców ze obustronnym porozumieniem.

2. Jeśli rodzice nie osiągną porozumienia, o którym mowa w poprzednim ustępie, spór między nimi rozstrzyga rajonen syd [sąd rejonowy] właściwy miejscowo dla aktualnego miejsca pobytu dziecka.

3. Postępowanie wszczyna się na podstawie powództwa jednego z rodziców. Sąd wysłuchuje drugiego rodzica, chyba że nie stawi się on bez uzasadnionej przyczyny. Sąd może gromadzić dowody także z urzędu.

[...]”.

Kodeks postępowania cywilnego

12 Artykuł 47 Graždanski procesualen kodeks (kodeksu postępowania cywilnego, zwanego dalej „GPK”) stanowi:

1. Jeśli pozwany nie przebywa pod adresem wskazanym w aktach sprawy i nie jest możliwe zidentyfikowanie osoby, która zgodziłaby się przyjąć doręczane pismo, doręczający przykleja zawiadomienie na drzwiach lub na skrzynce pocztowej, a gdy nie ma do nich dostępu – na drzwiach wejściowych do budynku lub w widocznym miejscu w bezpośredniej ich okolicy. Jeśli doręczający ma dostęp do skrzynki na listy, to pozostawia zawiadomienie również w tej skrzynce.

2. W owym zawiadomieniu wskazuje się, że pisma procesowe pozostawiono w sekretariacie sądu, jeżeli doręczenie jest dokonywane przez pracownika sądu lub komornika; względnie w urzędzie gminy, jeśli doręczenie jest dokonywane przez pracownika urzędu gminy, i że mogą one zostać tam odebrane w terminie dwóch tygodni liczonych począwszy od daty wywieszenia zawiadomienia.

3. Jeśli pozwany nie stawi się w celu odbioru pism, sąd nakazuje powodowi przedstawienie informacji dotyczących adresu do korespondencji pozwanego, z wyjątkiem wypadków określonych w art. 40 ust. 2 i w art. 41 ust. 1, w których zawiadomienie pozostawia się w aktach sprawy. Jeśli wskazany adres nie odpowiada stałemu i aktualnemu adresowi strony, sąd zarządza doręczenie na aktualny lub stały adres w trybie ust. 1 i 2.

4. Jeśli doręczający stwierdzi, że pozwany nie zamieszkuje pod wskazanym adresem, sąd nakazuje powodowi przedstawienie informacji dotyczących adresu do korespondencji pozwanego, niezależnie od przyklejenia zawiadomienia zgodnie z ust. 1.

5. Zawiadomienie uznaje się za doręczone z upływem terminu do jego odbioru w sekretariacie sądu lub w urzędzie gminy.

6. Po ustaleniu prawidłowości doręczenia sąd zarządza załączenie zawiadomienia do akt sprawy i na koszt powoda ustanawia kuratora dla osoby nieznanej z miejsca pobytu”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 13 Z postanowienia odsyłającego wynika, że W.I. Gogowa i I.D. Iliew mają dziecko, które w chwili wystąpienia okoliczności faktycznych istotnych z punktu widzenia postępowania głównego miało 10 lat. Dziecko to, mające obywatelstwo bułgarskie, zamieszkuje wraz z matką w Mediolanie (Włochy). Rodzice, oboje obywatele bułgarscy, mieszkają osobno. Ilija Dimitrow Iliew również mieszka we Włoszech.
- 14 Wasilka Iwanowa Gogowa pragnie uzyskać odnowienie paszportu swojego dziecka (ponieważ termin ważności owego paszportu upłynął w dniu 5 kwietnia 2012 r.) w szczególności w celu odbycia z nim podróży od Bułgarii.
- 15 Zgodnie z prawem bułgarskim decyzja dotycząca podróży małoletniego dziecka za granicę i uzyskania przez nie paszportu we własnym imieniu jest podejmowana przez rodziców za obustronnym porozumieniem. Ponadto wniosek o wydanie paszportu dla takiego dziecka jego oboje rodzice składają razem do właściwego organu administracyjnego.
- 16 Jako że I.D. Iliew nie współdziałał z powódką w postępowaniu głównym dla potrzeb wydania nowego paszportu na nazwisko ich dziecka, W.I. Gogowa wytoczyła powództwo przed Rajonen syd – Petricz (sąd rejonowy w Petricz, Bułgaria), wnosząc do tego sądu o rozstrzygnięcie powstałego pomiędzy nią a I.D. Iliewem sporu dotyczącego możliwości odbycia przez ich dziecko podróży poza terytorium Włoch i odnowienia jego paszportu.
- 17 Wobec tego, że doręczenie pisma wszczynającego postępowanie I.D. Iliewowi było niemożliwe, ponieważ tego ostatniego nie zastano pod wskazanym adresem, sąd ten ustanowił dla niego kuratora procesowego dla osoby nieznanej z miejsca pobytu na podstawie art. 47 ust. 6 GPK. Kurator ten nie zakwestionował jurysdykcji sądów bułgarskich i oświadczył, że spór powinien zostać rozstrzygnięty zgodnie z dobrem dziecka.
- 18 Postanowieniem z dnia 10 listopada 2014 r. Rajonen syd – Petricz uznał, że żądanie W.I. Gogowej należy do zakresu stosowania art. 127a SK i dotyczy odpowiedzialności rodzicielskiej za dziecko w rozumieniu art. 8 rozporządzenia nr 2201/2003. Po ustaleniu, że dziecko ma miejsce zwykłego pobytu we Włoszech, sąd ten stwierdził brak swojej jurysdykcji do rozpoznania powództwa i umorzył postępowanie.
- 19 Wasilka Iwanowa Gogowa wniosła zażalenie na to postanowienie do Okryžen syd – Błagoewgrad (sądu okręgowego w Błagoewgradzie, Bułgaria). Sąd ten, po pierwsze, utrzymał zaskarżone postanowienie w mocy, a po drugie, uznał, że nie zachodzi przypadek „prorogacji jurysdykcji” na rzecz sądów bułgarskich w rozumieniu art. 12 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003. Zdaniem tego sądu mimo iż I.D. Iliew nie podniósł zarzutu braku jurysdykcji tych sądów, uczestniczył on w postępowaniu jedynie za pośrednictwem ustanowionego z urzędu kuratora dla osoby nieznanej z miejsca pobytu.
- 20 Następnie powódka wniosła zażalenie w trybie kasacyjnym do Wyrchowen kasacionen syd (najwyższego sądu kasacyjnego). Sąd ten uważa, że rozstrzygnięcie w przedmiocie owego zażalenia zależy w pierwszej kolejności od tego, czy postępowanie sądowe przewidziane w art. 127a ust. 2 SK i pozwalające na konwalidowanie, za pomocą wydanego orzeczenia, braku zgody jednego z rodziców na odbycie przez ich dziecko podróży za granicę i na wydanie mu paszportu na jego nazwisko jest objęte zakresem stosowania rozporządzenia nr 2201/2003, tak że jurysdykcja sądów powinna zostać ustalona na podstawie przepisów tego rozporządzenia. W szczególności powstaje jego zdaniem pytanie, czy postępowanie to dotyczy „odpowiedzialności rodzicielskiej” w rozumieniu art. 2 ust. 7 owego rozporządzenia. Sąd ten uważa, że w tej sytuacji niezbędne jest również ustalenie, czy owo rozporządzenie znajduje zastosowanie do omawianego postępowania, jako że – zgodnie z prawem

bułgarskim – orzeczenie sądowe wydane w ramach tegoż postępowania należy przedstawić bułgarskim organom administracyjnym w celu uzyskania zezwolenia na wyjazd dziecka za granicę lub wydania mu paszportu.

- 21 Sąd odsyłający zastanawia się w drugiej kolejności, czy w niniejszej sprawie jurysdykcja sądów bułgarskich może zostać oparta na art. 12 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003 w świetle faktu, że kurator dla osoby nieznanej z miejsca pobytu, ustanowiony przez te sądy w celu reprezentowania I.D. Iliewa, nie podniósł zarzutu braku jurysdykcji w ramach postępowania głównego.
- 22 W tych okolicznościach Wyrchowen kasacionen syd (bułgarski najwyższy sąd kasacyjny) postanowił zawiesić postępowanie i skierować do Trybunału następujące pytania prejudycjalne:
- „1) Czy sprawę dotyczącą »przyznawania, wykonywania, przekazywania, pełnego lub częściowego pozbawienia odpowiedzialności rodzicielskiej« w rozumieniu art. 1 ust. 1 lit. b) w związku z art. 2 pkt 7 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, w której można stosować art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003, stanowi przyznana sądowi cywilnemu przez ustawę możliwość rozstrzygnięcia sporu w wypadku różnicy zdań rodziców w przedmiocie podróży dziecka za granicę oraz wydania dokumentów tożsamości, jeśli znajdujące zastosowanie przepisy materialnoprawne przewidują wspólne wykonywanie tych uprawnień rodziców względem dziecka?
- 2) Czy podstawy ustalenia jurysdykcji krajowej stosuje się w sprawach cywilnych dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, gdy orzeczenie zastępuje fakt prawny mający znaczenie dla administracyjnej procedury dotyczącej dziecka, a mające zastosowanie przepisy przewidują przeprowadzenie tej procedury w określonym państwie członkowskim Unii Europejskiej?
- 3) Czy należy przyjąć, że ma miejsce prorogacja jurysdykcji w rozumieniu art. 12 ust. 1 pkt b) rozporządzenia nr 2201/2003 oraz zgodnie z określonymi w tym przepisie przesłankami, gdy przedstawiciel pozwanego nie kwestionuje jurysdykcji sądu, jednak nie został on upoważniony, lecz wyznaczony przez sąd ze względu na trudności związane z powiadomieniem pozwanego i z jego uczestnictwem w określonej sprawie osobiście lub za pośrednictwem upoważnionego przedstawiciela?”.

Postępowanie przed Trybunałem

- 23 Na wniosek sądu odsyłającego wyznaczona izba zbadała konieczność rozpoznania niniejszej sprawy w trybie pilnym, przewidzianym w art. 107 regulaminu postępowania przed Trybunałem. Wspomniana izba postanowiła, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, nie uwzględnić tego wniosku.
- 24 Prezes Trybunału postanowieniem Gogowa (C-215/15, EU:C:2015:466) postanowił o objęciu niniejszej sprawy trybem przyspieszonym, przewidzianym w art. 23a statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i art. 105 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytań pierwszego i drugiego

- 25 Poprzez swoje pytania pierwsze i drugie, które należy zbadać łącznie, sąd odsyłający pragnie w istocie ustalić, czy powództwo, za pomocą którego jedno z rodziców wnosi do sądu o konwalidowanie braku zgody drugiego z rodziców na odbycie przez ich dziecko podróży poza granice państwa członkowskiego jego zwykłego pobytu i wydanie mu paszportu na jego nazwisko jest objęte

przedmiotowym zakresem stosowania rozporządzenia nr 2201/2003, i to mimo iż orzeczenie wydane na zakończenie owego postępowania musi zostać uwzględnione przez organy państwa członkowskiego, którego dziecko jest obywatelem w ramach postępowania administracyjnego dotyczącego wydania owego paszportu.

- 26 Jeśli chodzi o przedmiotowy zakres stosowania rozporządzenia nr 2201/2003, to z art. 1 ust. 1 lit. b) owego rozporządzenia wynika, że rozporządzenie to znajduje zastosowanie, bez względu na rodzaj sądu, w sprawach cywilnych dotyczących w szczególności przyznawania, wykonywania, przekazywania i pełnego lub częściowego pozbawienia odpowiedzialności rodzicielskiej. W tym kontekście pojęcia „sprawy cywilne” nie należy postrzegać zbyt restrykcyjnie, lecz należy postrzegać je jako pojęcie autonomiczne prawa Unii, obejmujące w szczególności wszystkie pozwy lub wnioski, środki i orzeczenia „w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej” w rozumieniu tego rozporządzenia, zgodnie z celem przywołanym w jego motywie 5 (zob. podobnie wyrok C, C-435/06, EU:C:2007:714, pkt 46–51).
- 27 Pojęcie „odpowiedzialności rodzicielskiej” zostało w art. 2 ust. 7 rozporządzenia nr 2201/2003 zdefiniowane szeroko, w tym sensie, że oznacza ono wszystkie prawa i obowiązki odnoszące się do osoby i majątku dziecka przysługujące osobie fizycznej lub prawnej na mocy orzeczenia sądowego, z mocy prawa lub umowy mającej skutek prawny (wyroki: C, C-435/06, EU:C:2007:714, pkt 49; a także C., C-92/12 PPU, EU:C:2012:255, pkt 59). Ponadto choć art. 1 ust. 2 owego rozporządzenia zawiera wyliczenie dziedzin objętych zakresem rozporządzenia jako należących do zakresu „odpowiedzialności rodzicielskiej”, wyliczenie to nie jest wyczerpujące, lecz ma charakter wyłącznie przykładowy, na co wskazuje użycie wyrażenia „w szczególności” (wyroki: C, C-435/06, EU:C:2007:714, pkt 30; a także C., C-92/12 PPU, EU:C:2012:255, pkt 63).
- 28 W celu ustalenia, czy dany pozew lub wniosek są objęte zakresem stosowania rozporządzenia nr 2201/2003, należy skupić się na ich przedmiocie [zob. analogicznie w przypadku pojęć „stanu cywilnego, zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych” w rozumieniu art. 1 ust. 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1) wyrok Schneider, C-386/12, EU:C:2013:633, pkt 29, 30; a także – w odniesieniu do pojęcia ubezpieczeń społecznych w rozumieniu owego przepisu – wyrok Baten, C-271/00, EU:C:2002:656, pkt 46, 47].
- 29 Jeśli chodzi o powództwo takie jak wytoczone w postępowaniu głównym, z postanowienia odsyłającego wynika, że w jego ramach sąd rozstrzyga kwestię konieczności uzyskania przez dziecko paszportu i prawa rodzica mającego status strony powodowej do złożenia wniosku w przedmiocie takiego paszportu, a także prawa do podróżowania za granicę z tym dzieckiem bez zgody drugiego rodzica. W związku z tym powództwo to dotyczy wykonywania odpowiedzialności rodzicielskiej w stosunku do tego dziecka w rozumieniu art. 1 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003 w związku z art. 2 ust. 7 owego rozporządzenia.
- 30 Ponadto należy stwierdzić, że powództwo takie jak wytoczone w postępowaniu głównym nie jest objęte zakresem żadnego z wyjątków, których zamknięty katalog zawiera art. 1 ust. 3 tego samego rozporządzenia.
- 31 Z tego wynika, że takie powództwo należy do zakresu stosowania rozporządzenia nr 2201/2003.
- 32 Wniosku tego nie podaje w wątpliwość zwykły fakt, iż żądanie podniesione w postępowaniu głównym dotyczy szczególnego orzeczenia dotyczącego dziecka, a nie całokształtu sposobów wykonywania odpowiedzialności rodzicielskiej. Jak zostało bowiem przypomniane w pkt 26 i 27 niniejszego wyroku, rozporządzenie to znajduje zastosowanie do wszystkich orzeczeń wydawanych w tej dziedzinie, niezależnie od tego, czy dotyczą one szczególnego aspektu tejże odpowiedzialności rodzicielskiej, czy też określają one jej wykonywanie w sposób ogólny.

- 33 Tym samym fakt, iż rozstrzygnięcie w przedmiocie tego żądania musi zostać uwzględnione przez organy państwa członkowskiego, którego dziecko jest obywatelem, w niniejszej sprawie Republiki Bułgarii, w ramach postępowania administracyjnego dotyczącego wydania paszportu na nazwisko tego dziecka, nie może prowadzić do innej wykładni rozporządzenia nr 2201/2003.
- 34 W kwestii tej wystarczy stwierdzić, że w każdym wypadku postępowanie takie jak toczące się w postępowaniu głównym nie prowadzi bezpośrednio do wydania paszportu, a jego jedynym skutkiem jest umożliwienie osobom, na których spoczywa odpowiedzialność rodzicielska w odniesieniu do dziecka, złożenie wniosku o wydanie paszportu w imieniu tego dziecka bez udziału, obecności, czy zgody innej osoby, na której odpowiedzialność ta spoczywa, i z zastrzeżeniem spełnienia innych warunków przewidzianych w prawie bułgarskim w odniesieniu do wydania tego dokumentu.
- 35 W świetle powyższych rozważań na pytania pierwsze i drugie należy odpowiedzieć, że powództwo, za pomocą którego jedno z rodziców wnosi do sądu o konwalidowanie braku zgody drugiego z rodziców na odbycie przez ich dziecko podróży poza granice państwa członkowskiego jego zwykłego pobytu i wydanie mu paszportu na jego nazwisko, jest objęte przedmiotowym zakresem stosowania rozporządzenia nr 2201/2003, i to mimo iż orzeczenie wydane na zakończenie owego postępowania musi zostać uwzględnione przez organy państwa członkowskiego, którego dziecko jest obywatelem w ramach postępowania administracyjnego dotyczącego wydania owego paszportu.

W przedmiocie pytania trzeciego

- 36 Pytanie trzecie dotyczy wykładni art. 12 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003. Przepis ten przewiduje, że – pod pewnymi warunkami – sądy państwa członkowskiego mające jurysdykcję w przypadku pozwu lub wniosku o rozwód, separację lub unieważnienie małżeństwa mają jurysdykcję w każdej sprawie dotyczącej odpowiedzialności rodzicielskiej związanej z tym pozwem lub wnioskiem.
- 37 Ani z postanowienia odsyłającego, ani z uwag przedstawionych Trybunałowi nie wynika jednak, by do sądu odsyłającego wpłynął w niniejszej sprawie tego rodzaju pozew lub wniosek związany z zagadnieniami dotyczącymi małżeństwa.
- 38 Tymczasem art. 12 ust. 3 rozporządzenia nr 2201/2003 ustanawia zasadę prorogującą jurysdykcję, umożliwiającą sądom państwa członkowskiego niebędącego państwem zwykłego pobytu dziecka rozpoznanie dotyczących tego dziecka pozewów lub wniosków z zakresu odpowiedzialności rodzicielskiej (zob. podobnie wyrok L, C-656/13, EU:C:2014:2364, pkt 45, 52).
- 39 W konsekwencji pytanie trzecie należy rozumieć w ten sposób, że zmierza ono do ustalenia, czy art. 12 ust. 3 lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003 należy interpretować w ten sposób, że jurysdykcja sądów, do których wpłynął pozew względnie wniosek z zakresu odpowiedzialności rodzicielskiej „została wyraźnie lub w inny jednoznaczny sposób uznana przez wszystkie strony postępowania” w rozumieniu owego przepisu z tego tylko powodu, że kurator procesowy pozwanego, ustanowiony przez sąd z urzędu w związku z niemożnością doręczenia pozwanemu pisma wszczynającego postępowanie, nie podniósł zarzutu braku jurysdykcji tychże sądów.
- 40 Zgodnie z brzmieniem art. 12 ust. 3 lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003, czytanego w świetle art. 16 owego rozporządzenia, sądy państwa członkowskiego mogą opierać swoją jurysdykcję na pierwszym z przywołanych przepisów, pod warunkiem że stwierdzone zostanie istnienie wyraźnego lub w inny sposób jednoznacznego porozumienia wszystkich stron postępowania co do istnienia tejże jurysdykcji najpóźniej w chwili wniesienia do wybranego sądu pisma wszczynającego postępowanie lub pisma równorzędnego (zob. podobnie wyrok L, C-656/13, EU:C:2014:2364, pkt 56).

- 41 Ponadto z motywu 12 rozporządzenia nr 2201/2003 wynika, że podstawa kompetencji przewidziana w art. 12 ust. 3 tego rozporządzenia stanowi wyjątek od kryterium bliskości, zgodnie z którym jurysdykcja w dotyczących dziecka sprawach z zakresu odpowiedzialności rodzicielskiej powinna należeć w pierwszej kolejności do sądów państw członkowskich zwykłego pobytu dziecka, czego wyraz stanowi art. 8 ust. 1 owego rozporządzenia. Jak zauważył rzecznik generalny w pkt 64 swojego stanowiska, wyjątek ten ma na celu przyznanie pewnej autonomii stronom postępowań dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej. W związku z tym wymóg dotyczący jednoznacznego charakteru uznania jurysdykcji sądu, przed którym wszczęto postępowanie, przez wszystkie strony postępowania należy interpretować ściśle.
- 42 W kwestii tej należy podnieść, po pierwsze, że takie uznanie jurysdykcji zakłada co najmniej, że pozwany wie o postępowaniu wszczętym przeciwko niemu przed tymi sądami. O ile bowiem wiedza ta nie oznacza sama z siebie uznania jurysdykcji sądów, przed którymi wszczęto postępowanie, pozwany nieznan z miejsca pobytu, któremu nie doręczono pisma wszczynającego postępowanie i który nie wie o wszczętym przeciwko niemu postępowaniu, w żadnym wypadku nie może zostać uznany za akceptującego jurysdykcję owych sądów (zob. analogicznie w odniesieniu do art. 24 rozporządzenia nr 44/2001 wyrok A, C-112/13, EU:C:2014:2195, pkt 54).
- 43 Po drugie, woli pozwanego w postępowaniu głównym nie można wywodzić z zachowania ustanowionego przez owe sądy kuratora procesowego dla osoby nieznannej z miejsca pobytu. Jako że kurator ten nie ma kontaktu z pozwanym, nie może on uzyskać od pozwanego informacji niezbędnych dla uznania lub zakwestionowania jurysdykcji krajowej sądów, do których wniesiono sprawę (zob. podobnie wyrok A, C-112/13, EU:C:2014:2195, pkt 55).
- 44 Z tego wynika, że w sytuacji takiej jak sytuacja zaistniała w postępowaniu głównym jurysdykcji sądów, przed którymi wszczęto postępowanie, nie można uznać za „wyraźnie lub w inny jednoznaczny sposób uznan[ą] przez wszystkie strony postępowania” w rozumieniu art. 12 ust. 3 rozporządzenia nr 2201/2003.
- 45 Wykładni tej nie podaje w wątpliwość – wbrew twierdzeniom rządu hiszpańskiego podnoszonym przez Trybunałem – prawo dostępu do wymiaru sprawiedliwości lub też zasada pewności prawa i zasada skuteczności (effet utile) rozporządzenia nr 2201/2003. W kwestii tej rząd ów podnosi w istocie, iż niemożność uzyskania przez powódkę w postępowaniu głównym ostatecznego rozstrzygnięcia w przedmiocie jej żądania z powodu trudności związanych z doręczeniem pozwanemu pisma wszczynającego postępowanie główne prowadziłyby do odmowy dostępu do wymiaru sprawiedliwości z naruszeniem prawa i wskazanych zasad.
- 46 Jednakże wykładnia przyjęta w pkt 44 niniejszego wyroku w sytuacji takiej jak zaistniała w postępowaniu głównym nie pozbawia powódki możliwości uzyskania orzeczenia sądowego wydanego, w danym przypadku, zaocznie przez sąd państwa członkowskiego zwykłego miejsca pobytu dziecka, który to sąd ma jurysdykcję na podstawie art. 8 rozporządzenia nr 2201/2003. Omówiona wykładnia nie prowadzi zatem do odmowy dostępu do wymiaru sprawiedliwości.
- 47 W konsekwencji na pytanie trzecie należy odpowiedzieć, iż art. 12 ust. 3 lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003 należy interpretować w ten sposób, że jurysdykcja sądów, do których wpłynął pozew względnie wnioszek z zakresu odpowiedzialności rodzicielskiej nie może być uważana za „wyraźnie lub w inny jednoznaczny sposób uznaną przez wszystkie strony postępowania” w rozumieniu owego przepisu z tego tylko powodu, że kurator procesowy pozwanego, ustanowiony przez sąd z urzędu w związku z niemożnością doręczenia pozwanemu pisma wszczynającego postępowanie, nie podniósł zarzutu braku jurysdykcji tych sądów.

W przedmiocie kosztów

⁴⁸ Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

- 1) Powództwo, za pomocą którego jedno z rodziców wnosi do sądu o konwalidowanie braku zgody drugiego z rodziców na odbycie przez ich dziecko podróży poza granice państwa członkowskiego jego zwykłego pobytu i wydanie mu paszportu na jego nazwisko jest objęte przedmiotowym zakresem stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000, i to mimo iż orzeczenie wydane na zakończenie owego postępowania musi zostać uwzględnione przez organy państwa członkowskiego, którego dziecko jest obywatelem w ramach postępowania administracyjnego dotyczącego wydania owego paszportu.
- 2) Artykuł 12 ust. 3 lit. b) rozporządzenia nr 2201/2003 należy interpretować w ten sposób, że jurysdykcja sądów, do których wpłynął pozew względnie wnioski z zakresu odpowiedzialności rodzicielskiej nie może być uważana za „wyraźnie lub w inny jednoznaczny sposób uznaną przez wszystkie strony postępowania” w rozumieniu owego przepisu z tego tylko powodu, że kurator procesowy pozwanego, ustanowiony przez sąd z urzędu w związku z niemożnością doręczenia pozwanemu pisma wszczynającego postępowanie, nie podniósł zarzutu braku jurysdykcji tych sądów.

Podpisy